

Філологічні науки

УДК 811.111:81'37

Гонтаренко Наталія Миколаївна

викладач кафедри англійської філології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Гонтаренко Наталия Николаевна

преподаватель кафедры английской филологии

Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаныка

Gontarenko Nataliya

Lecturer of the English Philology Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІНКОРПОРОВАНИХ АРГУМЕНТІВ ДІЄСЛІВ
ПРОСТОРОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ЛЮДИНИ У СУЧАСНІЙ
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

**РЕАЛИЗАЦИЯ ИНКОРПОРИРОВАННЫХ АРГУМЕНТОВ ГЛАГОЛОВ
ПРОСТРАНСТВЕННОГО ПЕРЕМЕЩЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА В
СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

**THE REALIZATION OF INCORPORATED ARGUMENTS OF ENGLISH
HUMAN LOCOMOTION VERBS**

***Анотація.** У статті розглядаються способи вираження інкорпорованих аргументів дієслів просторового переміщення людини у сучасній англійській мові. Матеріалом дослідження слугували синтаксичні конструкції з банку даних Фреймнет. Обґрунтовано перспективність дослідження комбінаторної семантики дієслова з позицій когнітивної лінгвістики.*

Ключові слова: дієслово просторового переміщення людини, ексکورпорація, інкорпорований аргумент, Фреймнет.

Аннотация. В статье рассматриваются способы выражения инкорпорированных аргументов глаголов пространственного перемещения человека в современном английском языке. Материалом исследования послужили синтаксические конструкции их банка данных Фреймнет. Обосновано перспективность исследования комбинаторной семантики глагола с позиций когнитивной лингвистики.

Ключевые слова: глагол пространственного перемещения человека, инкорпорированный аргумент, Фреймнэт, эксکورпорація.

Summary. This paper discusses ways of expressing incorporated arguments of English human locomotion verbs. The analysis is based on a corpus of syntactic constructions from FrameNet. The author argues for a cognitive linguistics perspective on the combinatorial semantics of verbs.

Key words: excorporation, FrameNet, human locomotion verb, incorporated argument.

Пропоноване дослідження присвячене виявленню кореляційних зв'язків між семантичними і синтаксичними характеристиками дієслів просторового переміщення людини. Актуальність дослідження зумовлена його належністю до лінгвокогнітивної парадигми, спрямованої на розробку моделей значення мовних одиниць. Науковий пошук також пов'язаний з необхідністю розбудови теорії та методології дослідження словникової і комбінаторної семантики дієслова, що сприятиме розширенню наукових уявлень щодо когнітивних механізмів смислотворення.

Ми виходимо з положення про те, що між семантичними ролями (елементами глибинної структури) і аргументами (елементами тексту та елементами поверхневої структури) не простежується взаємно однозначної відповідності. Неодномірний характер валентності дієслова зумовлений тим, що з одного боку, вона залежить від його лексичного значення, а з іншого, тісно пов’язана із синтаксичними функціями, зокрема з первинною функцією дієслова як конструктивного члена структури речення. Питання про те, як інформація про дію та його учасників, що міститься в дієслові, відображається в реченні, є однією з проблем, що привертає увагу багатьох вчених [1; 2; 3; 4]. Однак відсутні праці, присвячені комплексному дослідженню комбінаторної семантики англійських дієслів просторового переміщення людини (далі – ППЛ) в межах єдиного поняттєвого простору.

Концептуальна структура більшості дієслів ППЛ характеризується наявністю інкорпорованих аргументів, які Р. Джекендофф інтерпретує як концептуальні аргументи, не виражені синтаксично й не пов’язані із експліцитними синтаксичними актантами [4, с. 409]. Інкорпоровані аргументи фіксуються у словникових дефініціях з точністю до лексеми [3, с. 54]. Розгляньмо семи у дефініції *swim – (of a person) to move **through water** in a horizontal position using the **arms and legs***. Як видно з дефініції, вказівка на середовище і засіб переміщення лежить в основі глибинної семантичної структури дієслова *swim*, тому відповідна семантична роль не з’являється в їх поверхневій (аргументній) структурі. Це можливо довести застосуванням тесту на сполучуваність дієслова з відповідними прийменниковими словосполученнями. Комунікативна неповноцінність речення *He swam through water using his arms and legs* пояснюється тим, що інкорпоровані аргументи (*through water*” та *“arms and legs”*) у глибинній семантичній

структурі дієслова *swim* накладають селективні обмеження на заповнення його відповідних синтаксичних валентностей.

У результаті аналізу кореляцій між концептуальною і синтаксичною структурами дієслів ППЛ ми виділили загальні тенденції в експлікації різних видів селективних обмежень. Матеріалом дослідження слугували синтаксичні конструкції з банку даних Фреймнет [4].

1. **Тавтологізація** полягає в тому, що в поверхневій структурі речення вживається та сама лексема, що і сема, наведена в дефініції відповідного дієслова.

Порівняймо глибинні семи у дефініції дієслова *jog* та їх експлікацію у поверхневій структурі. *Jog – to run **slowly** and **steadily** for a long time, especially for exercise* [6, с.643]. *Breathing deeply and evenly, he jogged **steadily** along through the rustling darkness of the forest, enjoying the exertion and allowing the exercise to wash away the pressures of the past night* [4]. *They jogged **slowly** down the hill* [4]. У наведених прикладах семантичні ролі способу дії та часу репрезентовано тими самими прислівниками, що вживаються у дефініції лексеми *jog*. Тавтологічна ексکورпорація характерна для семантичних ролей Speed, Time, Distance, Manner.

2. **Асоціативна ексکورпорація.** Глибинні семи можуть експлікуватися у вигляді окремих висловлень, що відображають сприйняття та оцінку людиною відношень між елементами світу. Вони є результатом логічних висновків, але не індивідуальних, а колективних, утворюють систему оцінок у свідомості мовців. Розгляньмо приклад:

He left with the boy 's quilt across his shoulder, swaggering like a Roman emperor [4]. Дефініція дієслова *swagger* (*walk in an **extremely proud** and **confident** way*) містить глибинну сему, яка експлікується завдяки актуалізації

колективної пресупозиції про зверхність, надмірну гордість як невід'ємні риси будь-якого можновладця.

У наступному прикладі актуалізується пресупозиція про те, що самовпевненість реалізується у певній невербальній поведінці (наприклад, у поставі "*a hand on his hip*"): *From the back window she saw him swaggering along the dock, **a hand on his hip**, throwing keys in the air with insouciant authority* [4].

Розглянемо ще один приклад: *The **unconcerned** Sooty ambled away to join another group*] . Глибинна сема дієслова *amble* (*walk in a relaxed way*) виступає модифікатором агенса за допомогою прикметника *unconcerned*, який асоціюється з *relaxed*.

3. **Специфікація.** Інкорпоровані аргументи, що мають конкретно-предметний характер (*snow, ice, foot, arm, leg, mountain*), можуть експлікуватися у поверхневій семантичній структурі, якщо обсяг значення аргумента буде вужчим за значення лексеми, зафіксованої у дефініціях. Специфікація можлива за допомогою синонімів, гіпонімів, меронімів або модифікаторів відповідної глибинної семи.

Глибинні семи на позначення засобу та середовища переміщення ніколи не експлікуються у вигляді самостійної семантичної ролі, якщо вони мають формальне вираження у морфемному складі слова. Наприклад, дієслово *hobble* містить глибинну сему *on foot*. Її експлікація можлива за умови вживання модифікаторів (*on their swollen, bleeding feet*): *...the five men until they began *hobbling* on their **swollen, bleeding feet** around the edge of the circle formed by their fellows.*

4. **Схематизація** полягає в тому, що інкорпорована сема виражається на поверхневому рівні гіперонімом або холонімом. Наприклад, дефініція дієслова *hop* містить вказівку на засіб переміщення: *hop – to move by*

jumping on one foot. У наступному прикладі замість *foot* вживається холонім *leg*: *The waiter grinned conspiratorially at Jen and hopped away on one leg.*

5. **Зміна семантичної ролі.** Інкорпорований аргумент концептуальної структури можливо представити у семантико-синтаксичній валентності слова за умови зміни його семантичної ролі.

Порівняймо вживання лексеми *forward*. Лексема *forward* профілює концептуальну ознаку *Direction*, яка репрезентує напрямок відносно орієнтації тіла людини-суб'єкта переміщення. У концептуальній структурі дієслова *march* інкорпорованим аргументом є "напрямок переміщення вперед" (тобто суб'єкт переміщується вперед, обернений обличчям у напрямку переміщення). Для концепту *march* реалізація семантичної ролі *Direction* можлива лише шляхом специфікації напрямку переміщення вперед. Поєднання концепту *march* з *forward* можливе лише за умови зміни семантичної ролі *Direction* на *Path*, коли переміщення суб'єкта описується з позиції спостерігача або відносно якогось об'єкта, актуалізованого в свідомості комунікантів або в контексті. У наступному прикладі вживається концепт *forward* у семантичній ролі *Path*: *She marched forward and took the bucket from him* [4].

Таким чином, проведений аналіз розширює наукові уявлення щодо закономірностей організації концептуального комплексу просторового переміщення людини, який об'єктивовано в англійській мові, і тим самим сприяє виявленню принципів загальної будови концептуальної системи мови. Вирішення поставлених у роботі завдань не знижує перспективності застосування пропонованого підходу до вивчення дієслів з іншою категорійною семантикою і привертає увагу лінгвістів до проблем комплексного дослідження семантико-синтаксичних кореляцій.

Література

1. Ляшевская О.Н. Инкорпорация и эскорпорация в глагольном управлении: имена частей тела / А. Мустайоки, М.В. Копотев, Л.А. Бирюлин, Е.Ю. Протасова (ред.), Инструментарий русистики: корпусные подходы. Slavica Helsingiensia Series. Helsinki. 2008. Вып. 34. С.198-216.
2. Михайлова О.А. Ограничения в лексической семантике: Семасиологический и лингвокультурологический аспекты. Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 1998. 240 с.
3. Падучева Е.В. Динамические модели в семантике лексики. М.: Языки славянской культуры. 2004. 608 с.
4. FrameNet. URL: <https://framenet.icsi.berkeley.edu/fndrupal/> (дата звернення: 15.06.2019).
5. Jackendoff The Status of Thematic Relations in Linguistic Theory. Linguistic Inquiry, 1987. Vol. 18, No. 3, pp. 369-411.
6. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/> (accessed June 21, 2019).